

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Б.БАТТӨМӨР ТАНАА

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР**

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2024-02-14 № ХТТ/271
танай _____-ны № _____-т

Асуулгын хариу хүргүүлэх тухай

Сэргээгдэх эрчим хүчний талаар төрөөс баримталж буй бодлогын асуудлаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад тавьсан асуулгын хариуг Эрчим хүчний сайдаас бэлтгэж ирүүлснийг Танд хүргүүлж байна.

Хүлээн авч, танилцана уу.

Хавсралт *!7* хуудастай.

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

000245003556

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЙД**

Засгийн газрын XIV байр, Чингисийн өргөн чөлөө,
Хан-Уул дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас: 26 30 51, Факс: (976) 7004 3479,
Цахим шуудан: info@energy.gov.mn

2024. 02. 05 № 2/401
танай 2024. 01. 23 -ны № 108/177 -Т

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА Д.АМАРБАЯСГАЛАН ТАНАА**

Монгол Улсын Их хурлын гишүүн
Б.Баттөмөрөөс Монгол Улсын Ерөнхий сайдад
хандан тавьсан “Сэргээгдэх эрчим хүчний талаар
төрөөс баримталж буй бодлого”-ын талаарх асуулгын
хариуг бэлтгэн хүргүүлж байна.

Хавсралт 16 хуудастай

Б.ЧОЙЖИЛСҮРЭН

170600000126

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛГЫН ХАРИУ

1. Урьд хийгдсэн Сэргээгдэх эрчим хүч нийлүүлэх үр ашиггүй гэрээг шинэчлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, цаашдын бодлого төлөвлөлтийн талаар:

Монгол Улс нь сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэхэд тэргүүлэх ач холбогдол өгч, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг татах зорилгоор Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуулийг 2007 онд УИХ-аар соёрхон баталсан. Тус хуулиар хөрөнгө оруулалтыг тогтвортой байх зорилгоор нар, салхи, усны эх үүсвэрүүдийн тарифыг хуульчлан тогтоосон.

Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хууль соёрхон батлагдсанаар өнөөгийн байдлаар улсын хэмжээнд нийт 270 МВт-ын нар, салхины цахилгаан эх үүсвэрүүд ашиглалтад орсон. Үүнд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар 90 МВт-ын нийлбэр чадалтай 6 нарны цахилгаан станц, 155 МВт-ын нийлбэр чадалтай 3 салхины цахилгаан станц ашиглалтад орж, нийт 245 МВт-ын хүчин чадалтай сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрүүд нэгдсэн сүлжээнд холбогдон ажиллаж байна.

Монгол Улсад анхны салхин цахилгаан станцын төслийг хувийн хэвшлийн болон гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгө оруулалтаар 2013 онд ашиглалтад оруулсан бөгөөд 1 кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг 9.5 центээр борлуулж сэргээгдэх эрчим хүчний хөрөнгө оруулагчдын баталгааг хангахаар урт хугацааны тогтвортой үнэ тарифын гэрээг байгуулсан. /Жич:тухайн онд буюу 2013 онд 1 ам.доллар 1,525 төгрөгтэй тэнцэж байсан бол өнөөдрийн байдлаар 1 ам.доллар 3,403 төгрөг болсон байна./

2013 оноос хойш ашиглалтад орсон сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийн хүчин чадал, гэрээний тарифыг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Салхин цахилгаан станц				
№	Станцын нэр	Үйл ажиллагаа хариуцаж буй компани	Суурилагдсан хүчин чадал	Тариф /ам.цент/кВт.ц/
1.	Салхит СЦС	Клин Энержи ХХК	50 МВт	9.5
2.	Цэций СЦС	Клин Энержи Ази ХХК	50 МВт	9.4
3.	Шанд СЦС	Сайншанд салхин парк ХХК	55 МВт	9.5
Нарны цахилгаан станц				
1.	Нар НЦС	Солар Пауэр интернэшнл ХХК	10 МВт	16.5
2.	Моннаран НЦС	Эвридэй ферм ХХК	10 МВт	17.3
3.	Гэгээн НЦС	Нарантээг ХХК	15 МВт	15.3
4	Сүмбэр НЦС	И Эс Би Солар Энержи ХХК	10 МВт	17.3
5	Бөхөг НЦС	Тэнүүн гэрэл констракшн ХХК	15 МВт	16.2
6	Говь НЦС	Дезерт Солар Пауэр Вуан ХХК	30 МВт	14.2

2023 оны байдлаар дээрх нарны 6, салхины 3 цахилгаан станцуудын нийт суурилагдсан хүчин чадал төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээний эх үүсвэрүүдийн 18

хувийг эзэлж байгаа боловч 2022 оны тайлан тэнцлээр нийт цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн 9 хувийг үйлдвэрлэж, салбарын эрчим хүчний борлуулалтын орлогын 27 хувийг авсан байна.

Нарны цахилгаан станцуудаас төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд 1 кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг 500-606 төгрөг (14.2-17.3 цент)-өөр, салхин станцуудаас 1 кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг 330-335 төгрөг (9.4-9.5 цент)-өөр тус тус худалдан авч байгаа нь дулаан, цахилгаан хослон үйлдвэрлэдэг дулааны цахилгаан станцуудын үйлдвэрлэн нийлүүлж буй дундаж тариф (87.9 төгрөг)-аас 4-7 дахин өндөр байна.

Монгол Улсын Засгийн газарт хандан гадаадын хөрөнгө оруулагчдаас гаргасан гомдлыг шийдвэрлэх талаар Засгийн газар хэлэлцээд, 2022 оны 11 дүгээр сарын 23-ний өдрийн 413 дугаар тогтоол гарган одоо ашиглалтад байгаа нар, салхины эрчим хүчний зарим үйлдвэрлэгч компани болон нар, салхины цахилгаан станц барьж байгуулах тусгай зөвшөөрөл авсан компани, тэдгээрийн хөрөнгө оруулагчдаас гаргасан гомдол маргааныг судлан шийдвэрлэх талаар Эрчим хүчний сайдад даалгаснаар гомдол гаргасан нар, салхины эрчим хүч үйлдвэрлэгчид, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компаниудтай хамтран ажиллаж байна.

Нар, салхины эрчим хүч үйлдвэрлэж буй 9 компанид эрчим хүчний салбарт үүсээд буй техникийн болон санхүүгийн хүндрэлийг шийдвэрлэхийн тулд тарифаа бууруулах талаар хөрөнгө оруулагч нартаа танилцуулан, хамтран ажиллахыг хүссэн бөгөөд удаа дараагийн уулзалтуудыг зохион байгуулсан боловч "Клин-энержи Ази" ХХК, "Сайншанд салхин парк" ХХК, "Клин энержи" ХХК, "Эвридэй ферм" ХХК болон "Тэнүүн гэрэл констракшн" ХХК зэрэг 9 компаниудаас тариф бууруулах боломжгүй тухай мэдэгдсэн.

Одоогоор цахилгаан эрчим хүч, худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотойгоор "Клин-энержи Ази" ХХК болон "Сайншанд салхин парк" ХХК-ууд нь жилд нийлүүлэх цахилгаан эрчим хүчний хэмжээг нэмэгдүүлэхээр гомдол гаргасан ба Ажлын хэсэг зөвшилцөлд хүрэхээр хамтран ажиллаж байна.

Цаашид сэргээгдэх эрчим хөгжүүлэхийн тулд Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуулийн 2019 онд оруулсан нэмэлт өөрчлөлт оруулж, нар, салхины эх үүсвэрийн төслийг өрсөлдөөнт сонгон шалгаруулалтаар сонгон хэрэгжүүлэх эрхзүйн зохицуулалтыг бий болгосон. Харин иргэн, аж ахуйн нэгжийн өөрийн хэрэгцээнд зориулан эх үүсвэр барих нь нээлттэй байна.

2. Өсөн нэмэгдэж буй хэрэгцээг хангах, шинээр станцууд барих, дамжуулах шугамыг сайжруулах, шинээр барих эрчим хүчний системийг удирдах, хянах хялбар, ухаалаг технологи нэвтрүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ болон төлөвлөгөөний талаарх мэдээлэл:

Улс орны эдийн засагт өндөр ач холбогдол бүхий уул уурхай, зам тээвэр, үйлдвэрлэл технологийн бүтээн байгуулалтын томоохон төслүүдийг эхлүүлэх, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, цаашлаад төв суурин газар болон дагуул хотууд, шинэ суурьшлийн бүсийг бий болгоход эрчим хүчний салбарыг нэн тэргүүнд хөгжүүлэх шаардлагатай бөгөөд энэхүү зорилтууд Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогуудад тусгагдаж, хэрэгжилтийг нь ханган ажиллаж байна.

Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улс баруун, төв, өмнөд болон дорнод бүс, Алтай - Улиастайн гэсэн 5 эрчим хүчний системтэй бөгөөд нийт 330 гаруй сум, суурин газруудыг төвлөрсөн эрчим хүчний системээс хангаж, ард иргэдийн ая тухтай амьдрах нөхцлийг нөөц боломжийнхоо хүрээнд бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Монгол Улсын хэмжээнд 2023 оны гүйцэтгэлээр 10.9 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэж, 9.9 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг түгээсэн. Нийт түгээсэн цахилгаан эрчим хүчний 75.5%-ийг дотоодын эх үүсвэрүүдээс, 24.5%-ийг импортын цахилгаан эрчим хүчээр тус тус хангасан байна.

Нийт импортлосон цахилгаан эрчим хүчний 938.0 сая кВт.ц буюу 38.3%-ийг ОХУ-аас, 1508.6 сая кВт.ц буюу 61.7%-ийг БНХАУ-аас тус тус импортлосон. Эрчим хүчний дотоодын үйлдвэрлэлийг эх үүсвэрийн бүтцээр нь авч үзвэл 90.9%-ийг дулааны цахилгаан станцууд, 9.07%-ийг нар, салхи, усны эх үүсвэрүүд, 0.006%-ийг дизель эх үүсвэр тус тус үйлдвэрлэсэн байна.

Эрчим хүчний салбар 2023-2024 оны өвлийн их ачааллын үед 2023 оны 12 дугаар сарын 20-ний өдөр эрчим хүчний ачаалал 1636 МВт хүрсэн. Өнгөрсөн оны мөн үеэс 224 МВт-аар нэмэгдсэн ба импортын эрчим хүчний хэмжээг өнгөрсөн оноос 56 МВт-аар өсгөсөн бөгөөд импортын эрчим хүчний авч болох дээд хэмжээнд хүрсэн тул зарим хэрэглэгчдийг оргил ачааллын үед хязгаарлаж байна.

Сүүлийн жилүүдэд эрчим хүчний хэрэглээ дунджаар 7-8%-аар өсч байгаа боловч дотоодын үйлдвэрлэлийн хэмжээ дунджаар 6-7%-ийн өсч боломжит хүчин чадалдаа тулсан байна.

Өнгөрсөн жилүүдэд Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станц, Дархан, Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станцын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх төслүүд амжилттай хэрэгжиж системийн суурилагдсан хүчин чадлыг 159 МВт-аар, ОХУ-аас импортоор авах эрчим хүчний дээд хязгаарыг 100 МВт-аар тус тус нэмэгдүүлснээр 2020-оноос өнөөдрийг хүртэлх өвлийн их ачааллыг эрсдэл хүндрэл багатай давж байна.

Цаашид том чадлын шинэ эх үүсвэр барьж ашиглалтад оруулахгүйгээр 2024-2025 оны өвлийн их ачааллаас эхлэн эрчим хүчний хэрэглээний өсөлтийг хангаж чадахгүй эрчим хүчний хангамжийн хязгаарлалтаас өөр сонголтгүй хүндрэлтэй нөхцөл байдал, цаг хугацаа эхэлж байна.

Шинэ дулааны цахилгаан станц барих төслүүдийг санхүүжилтийг олон хэлбэрээр эхлүүлж байсан боловч өөрийн хэрэгцээг хангах зорилгоор баригдсан бага чадлын 18МВт-ын Ухаахудаг ДЦС, 53 МВт-ын Уулын баяжуулах Эрдэнэт үйлдвэрийн ДЦС-аас бусад төсөл амжилттай хэрэгжээгүй, дотоодын хэрэглээг бүрэн хангах, чадлын нөөц бий болгох том чадлын шинэ эх үүсвэрийг одоог хүртэл барьж байгуулаагүй байна.

Энэ нь дулааны цахилгаан станцын хөрөнгө оруулалтыг босгоход банк санхүүгийн байгууллагуудын зүгээс тавигдах шаардлага өндөр, Засгийн газрын баталгаа зайлшгүй шаарддаг зэргээс эрчим хүчний салбарын төсөл нь банкны зээлийн шаардлагыг хангаж чадахгүй байна.

Монгол Улс анхдагч эрчим хүчний хувьд нүүрс, сэргээгдэх эрчим хүчний тогтоогдсон арвин баялаг нөөцтэй боловч эрс тэс уур амьсгал, газарзүйн онцлогийг харгалзан **үндэсний онцлогт тохирсон уламжлалт хатуу түлшээр ажилладаг томоохон чадлын эх үүсвэрийг** богино хугацаанд барих нь эрчим хүчний аюулгүй байдал, тасралтгүй найдвартай үйл ажиллагааг хангахад чухал ач холбогдолтой.

Эрчим хүчний системийн суурилагдсан хүчин чадлын 81,5%-ийг ДЦС эзэлж байгаа ба цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний хоногийн графикаар их бага

ачааллын зөрүү 280-350 МВт-д хүрч байна. Ачааллын зөрүүний дийлэнх хувийг импорт, экспортын эрчим хүчээр зохицуулж байгаа боловч 2022-2023 онд 116 МВт, 2023-2024 оны 83 МВт-ын чадлын дутагдалд систем орж тодорхой хэмжээнд хэрэглэгчийн ачааллыг хөнгөлж байна.

Эрчим хүчний салбарт суурь горимд ажиллах том чадлын ДЦС, оргил ачааллын үед горим тохируулга хийх, нөөц чадлыг богино хугацаанд гаргах маневрлах чадвартай их чадлын усан цахилгаан станц, усан цэнэгт цахилгаан станц, цэнэгт хураагуур болон хийн станцуудыг эхний ээлжинд барих, дараа нь нар салхины эх үүсвэрүүдийг үе шаттайгаар барьж байгуулснаар эрчим хүчний эх үүсвэрийн бүтэц оновчтой болж импортын эрчим хүч буурах, системийн тогтворжилт дээшилж, улмаар эрчим хүч экспортлох боломж бүрдэх юм.

Эрчим хүчний яамнаас Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050”, дунд хугацааны хөгжлийн бодлого “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, Монгол Улсыг хөгжүүлэх 5 жилийн үндсэн чиглэл, Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, Монгол улсын хөгжлийн 2021, 2022, 2023 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсан эдийн засгийн суурь дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын төслүүдийг амжилттай хэрэгжүүлэхийг зорин ажиллаж байна.

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын чуулганаар Монгол Улсын Засгийн газрын зүгээс санаачилсан улсын эдийн засагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөг бууруулах, эдийн засгийн болон бүтээн байгуулалтын хөгжлийг хязгаарлаж буй хүчин зүйлсийг цаг алдалгүй шийдвэрлэж, эдийн засгаа сэргээх, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050” -ыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөхцлийг бүрдүүлэх зорилго бүхий “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг батлан гаргасан.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод улс орны хөгжлийг хязгаарлагч хүчин зүйлсийн нэг нь эрчим хүчний салбар төдийгүй эдийн засгийн суурь дэд бүтэц, үндэсний аюулгүй, бие даасан байдлыг хангах стратегийн ач холбогдолтой, хөгжлийн тэргүүлэх салбар гэдгийг онцлон үзэж, түрүүлэн хөгжүүлэх тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод Эрчим хүчний сэргэлтийн 5 зорилтыг дэвшүүлж, эдгээр 5 зорилтод хүрэх 13 арга хэмжээ, 22 хөгжлийн төслийг төлөвлөсөн.

Хөгжлийн төслүүдэд одоо ажиллаж байгаа ДЦС-уудын чадлыг өргөтгөх 6, шинэ эх үүсвэр барих 5, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам барьж Монгол улсын нэгдсэн сүлжээ үүсгэх 7 төсөл арга хэмжээ төлөвлөгдсөний зэрэгцээ Дэлхийн эрчим хүчний хөгжлийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлэх байгаль орчинд ээлтэй, шинжлэх ухаан, дэвшилтэд технологи, инновацийг нэвтрүүлэх чиглэлээр 4 багц төслийг тусгасан болно.

Эдгээр төслүүдийг хэрэгжүүлснээр эрчим хүчний эх үүсвэрийн суурилагдсан хүчин чадал 2 дахин, цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний хүчин чадал 2 дахин нэмэгдэх бөгөөд бидэнд нийт 14,9 тэрбум ам.долларын санхүүжилт шаардагдаж байна.

Хөгжлийн төслүүдэд өмнөд бүсэд **Тавантолгойн ДЦС**, Улаанбаатар хотод **Дулааны гуравдугаар цахилгаан станцыг шинэчлэн 300 МВт-ын шинэ станц барих**, **Амгалан дулааны станцын хүчин чадлыг 116 Гкал.ц-аар нэмэгдүүлэх**, **Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцын уурын хүчин чадлыг 500 тн.ц-аар**

нэмэгдүүлэх, **оргил ачааллын үед ажиллах дулааны эх үүсвэрүүдийг барих, Дулааны хоёрдугаар цахилгаан станцын дэргэд шинэ цахилгаан станц барих төслүүд тусгагдсан.**

2.3.1. Амгалан дулааны станцын хүчин чадлыг 116 Гкал.ц-аар нэмэгдүүлэх төсөл.

Төслийн барилга угсралтын ажил 2023 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлсэн. Төслийг “ДиБиЭм лизинг” ХХК-ийн зээл болон компанийн өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж, 16 сарын хугацаанд хийж гүйцэтгэхээр БНХАУ-ын “Хунан Индастриал Экүйпмент Инсталэйшн” ХХК гэрээ байгуулан ажиллаж байгаа бөгөөд өнөөдрийн байдлаар **92** хувийн гүйцэтгэлтэй байна. Өргөтгөлийн шинэ зуухыг 2024 оны эхний улиралд ажиллагаанд залган, Улаанбаатар хотын зүүн хэсгийн хэрэглэгчдийг дулааны эрчим хүчээр хангах зорилт тавин ажиллаж байна.

2.3.2. Дорнод бүсэд, одоо ажиллаж байгаа Чойбалсангийн дулааны цахилгаан станцыг түшиглэн 50 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг шинээр барьж байна. Төсөл хэрэгжсэнээр жилд 300 сая кВт.ц цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх бөгөөд бүс нутгийн уул уурхай, газрын тосны үйлдвэрлэлийг дэмжихийн зэрэгцээ “Алсын хараа -2050”-д тусгагдсан түүхийн дурсгалт газар нутгийн аялал жуулчлалын цогцолборууд, соёл амралтын хүрээлэнгүүдийг орчин үеийн чиг хандлагаар хөгжүүлэхэд хамгийн том дэмжлэг болох болно.

“ДБЭХС” ТӨХК Хөгжлийн банкттай төслийн дамжуулан зээлдүүлэх гэрээг 2021 оны 07 дугаар сарын 29-ний өдөр байгуулсан. Төслийг гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын “ТБЕА” ХХК шалгаран БУА-ыг гүйцэтгэж байна. Төслийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэл 90 гаруй хувьтай, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл захиалга 100 хувь байна. Төслийг 2024 оны хоёрдугаар улиралд багтаан ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна.

2.3.3. Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн системийн оргил ачааллын горимд ажиллах 228 МВт-ын хийн түлштэй тархмал эх үүсвэр холбогдох дэд бүтцийн төслийг “Дүнжингарав 84 МВт, Насос станц-10 70 МВт, Зайсан 28 МВт” болон “Их засаг 46 МВт, Амгалан хийн хангамжийн систем” гэсэн 2 үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тогтож, нэгдүгээр үе шатны “Дүнжингарав 84 МВт, Насос станц-10 70 МВт, Зайсан 28 МВт” хийн станцын нийт 154.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй төслийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. 2024 оны улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шинээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд нийт 60 тэрбум, 2024 онд санхүүжих дүн 20 тэрбум төгрөг тусгагдсан. ТЭЗҮ хийгдсэн, газрын асуудлыг шийдвэрлэхээр нийслэлийн газрын албатай хамтран ажиллаж байна.

2.3.4. Улаанбаатар хотын Дулааны хоёрдугаар цахилгаан станцын одоо байгаа дэд бүтцийг түшиглэн 300 МВт-ын цахилгаан, 395 МВт-ын дулаанаар хослон үйлдвэрлэх шинэ цахилгаан станц барих төсөл, Тус станц нь төвийн эрчим хүчний системийн ууган станцуудын нэг бөгөөд ашиглалтын хугацаа дууссан боловч Улаанбаатар хотод төмөр зам, авто зам, ус хангамж зэрэг дэд бүтэц сайтай өөрийн эзэмшлийн талбай сайтай, цахилгаан дулаан дамжуулах түгээх шугам сүлжээ бэлэн байгаа төсөл хэрэгжүүлэхэд харьцангуй давуу талтай байна. Иймээс энэхүү бэлэн дэд бүтэц давуу талыг ашиглан 300 МВт-ын ДЦС барих төслийн техник эдийн засгийн үндэслэлийг боловсрууллаа. Төсөл барилга угсралтын ажил 36-48 сар байх бөгөөд санхүүжилтийн гэрээ байгуулагдсан нөхцөлд богино хугацаанд амжилттай хэрэгжих төсөл юм.

2.3.5. Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцын уурын хүчин чадлыг 500 тн.ц-аар нэмэгдүүлэх төсөл. Тус станц нь өвлийн их ачаалалд бэлтгэл тоноглолгүй ажиллаж байгаа нь төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээ болон Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн сүлжээнд томоохон эрсдэлийг үүсгэж байгаа болно.

Түүнчлэн 2018-2020 онуудад амжилтай хэрэгжсэн “ТА-№1-4-ын шинэчлэл” төслийн үр дүнд станцын суурилагдсан хүчин чадлыг цахилгаанаар 89 МВт, дулаанаар 74 Гкал.цаг-аар нэмэгдүүлсэн боловч оргил ачаалалд хурц уурын дутагдал үүсч, төслийн үр ашгийг бууруулж байна. Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээ, Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн найдвартай үйл ажиллагааг дээшлүүлэх болон станцын үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцад цагт 500 тн уур үйлдвэрлэх хүчин чадалтай нэг зуух нэмэх төслийг хэрэгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой юм. Төслийн ТЭЗҮ хийгдсэн ба санхүүжилтийг шийдвэрлэх талаар холбогдох судалгааны ажлууд хийгдэж байна.

2.3.6. Дулааны гуравдугаар цахилгаан станцыг шинэчлэн 300 МВт-ын шинэ станц барих төслийн талаар Худалдаа, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, техникийн хамтын ажиллагааны Монгол, Оросын Засгийн газар хоорондын комиссын 24-р хуралдааны протоколыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусган, ДЦС-3 -ыг өргөтгөн шинэчлэх тухай Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн төслийг боловсруулахаар ОХУ-ын ЭХЯ-тай хамтран ажилласан. ОХУ-ын ЭХЯ-наас МУ-д суугаа ЭСЯ-аар дамжуулан “Дулааны гуравдугаар цахилгаан станцыг өргөтгөн шинэчлэх тухай” Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн төслийг 2023 оны 03-р сард ирүүлсэн бөгөөд хэлэлцээрийн төсөлд тусгах Монголын талын саналыг боловсруулсан.

Төслийн санхүүжилтийн хүрээнд хоёр улсын Сангийн яам хооронд харилцан албан бичгийг хүргүүлсэн боловч санхүүжилтийн нөхцөлийн асуудлаар харилцан зөвшилцөлд хүрээгүй байна.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын захирамжаар байгуулагдсан эрчим хүч, газрын тосны бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн талаар үүссэн хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэх шуурхай арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, уг асуудлаар Оросын Холбооны Улсын холбогдох байгууллага, аж ахуйн нэгж, тэдгээрийн удирдлагатай яриа хэлэлцээ хийх үүрэг бүхий Эрчим хүчний сайд Б.Чойжилсүрэнгээр ахлуулсан Ажлын хэсэг 2023 оны 12 дугаар сарын 23-аас 27-ны өдрүүдэд ОХУ-ын Москва хотноо ажилласан. Томилолтын хүрээнд ДЦС-3 төслийн талаар ОХУ-ын холбогдох байгууллагуудтай уулзалт хийж, санал солилцсон. Төслийн замын зураглалыг шинэчлэх асуудлаар хоёр талын эрх бүхий байгууллагууд хамтран ажиллаж байна.

2.3.7. Төвийн бүсэд Багануурын 400 МВт-ын ДЦС-ыг концессын гэрээгээр хэрэгжүүлэхээр гэрээнд 2021 онд нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан.

БНХАУ-ын нүүрсээр ажилладаг эх үүсвэрийн бодлого, шийдвэртэй холбогдуулан “Багануур пауэр” ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч БНХАУ-ын “Цөмийн инженерийн барилга групп” ТӨХК нь төслийн хяналтын багц хувьцааг шилжүүлэх хүсэлтийг концесс олгогч буюу ЭЗХЯ-д 2022 оны 08 дугаар сард гаргасан бөгөөд концесс эзэмшигчийн зүгээс төслийн хяналтын багц хувьцааг БНХАУ-ын Касень групп-д шилжүүлэх ажлыг 2023 онд хийхээр төлөвлөн ажилласан.

Эрчим хүчний сайд БНХАУ-ын Бээжин хотноо 2023.02.15-ны өдөр концесс эзэмшигч БНХАУ-ын "Хятадын үндэсний цөмийн корпорац"-тай уулзалт хийж, төслийн явцын талаар харилцан мэдээлэл солилцох үеэр концесс эзэмшигчийн зүгээс төслийг БНХАУ-ын Касень групптэй хамтран хэрэгжүүлэх ба төслийн хяналтын багц хувьцаа шилжүүлэх ажил үргэлжилж байгааг мэдэгдсэн.

БНХАУ-ын "Хятадын үндэсний цөмийн корпорац" компани болон "Касень групп" компанийн төлөөлөгч нар 2023.05.24-05.30-ны өдрүүдэд МУ-ын ЭЗХЯ, ЭХЯ, ЭХЗХ болон "ДҮТ" ТӨХХК-тай уулзалт хийж, тус төслийн хяналтын багц хувьцаа шилжүүлэх болон төслийг цаашид үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал солилцсон. ЭЗХЯ-наас төслийн компанийн хяналтын багцын 90 хувийг "Касень групп" компанид шилжүүлэхийг зөвшөөрсөн бөгөөд тус төслийн хөрөнгө оруулалтын асуудлыг шийдвэрлэж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эрчимжүүлэхийг 2023.06.05-ны өдрийн 01/984 тоот албан бичгээр "Багануур пауэр" ХХК-д хүргүүлсэн.

"Багануур Пауэр" ХХК-аас тус төслийн концессын гэрээ болон ЦЭХХАГ-нд нэмэлт өөрчлөлт оруулах асуудлаар ЭХЯ-д хандсан бөгөөд уг асуудлаар санал дүгнэлт боловсруулах Ажлын хэсгийг Эрчим хүчний сайдын 2023.06.12-ны өдрийн а/128 дугаар тушаалаар байгуулан ажиллаж, саналаа боловсруулсан ба 2023.10.17-ны өдөр "Багануур Пауэр" ХХК, Касень Групп компанийн холбогдох хүмүүстэй уулзаж, БТГ-ын даргын 2023.10.16-ны өдрийн концессын нэмэлт гэрээний тухай 1/3459 тоот албан бичгийг "Багануур пауэр" ХХК-д хүргүүлсэн.

2.3.8.Тавантолгойн ДЦС төсөл: Засгийн газрын 2023 оны 132-р тогтоолоор "Тавантолгой дулааны цахилгаан станц төсөл"-ийг 300МВт+150МВт гэсэн 2 үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх, өмнө нь төслийн санхүүжилтэд зориулан олгосон зээлийн үндсэн төлбөр, хүүгийн зардал, төсөл хэрэгжүүлэхэд гарах санхүүжилтын тодорхой хэсгийг "Эрдэнэс тавантолгой" ХК хариуцах тухай тогтоолын төсөл батлагдсан.

Тус тогтоолын хүрээнд ЭХЯ-аас ЭХЯ/202306001 дугаартай, "Түлхүүр гардуулах гэрээгээр хэрэгжих Тавантолгой 450МВт-ын дулааны цахилгаан станцын эхний ээлжийн 300МВт-ын гүйцэтгэгч болон санхүүжүүлэх эх үүсвэр"-ийг сонгон шалгаруулах тендерийг 2023.06.12-ны өдөр зарлаж, 2023.07.27-ны өдөр нээсэн. Тус тендерт 2 оролцогч оролцсон бөгөөд шалгарсан болон шалгараагүй гүйцэтгэгч нарт 2023.08.16-ны өдөр мэдэгдэл хүргүүлсэн.

Тендерт 2 удаа гомдол гарсан ба СЯ-аас тендерийн үнэлгээг дахин хийх чиглэл ирүүлсэнтэй холбоотойгоор тендерт шалгарсан гүйцэтгэгчтэй тендерийн хүчинтэй хугацаанд багтаж гэрээ байгуулах боломжгүй байдал үүссэн тул ТБОНӨХБАҮХА хуулийн 28.2, 29.2 дахь заалтын дагуу тус тендерийг хүчингүй болгосон.

Төслийг гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг 2020 оноос хойш нийт 3 удаа зарлаад амжилтгүй болсон. Эхнийхэд оролцогч байгаагүй, 2 дахид зөвхөн нэг оролцогч байсан боловч техникийн чадавхийн шаардлага хангаагүй, 3 дахид нь 2 оролцогч оролцсон боловч гомдол гарч, гэрээ байгуулах боломжгүй болсон.

2.3.9. Эрдэнэбүрэнгийн 90 МВт-ын УЦС-ын төсөл хэрэгжиж байна. Төслийн бүтээн байгуулалтын ажлын гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын нэр бүхий компанитай 2021 онд Түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй гэрээг байгуулсан. БНХАУ-ын ЭКСИМ банкнаас

тавьсан шаардлагын дагуу дараах ажлуудыг зохион байгуулж, ЗГ-ын шийдвэрийг гаргуулан ажиллалаа.

Төслийн нөлөөлөлд өртөж буй нийт айл өрхтэй эд хөрөнгийн нөхөн олговрын гэрээ байгуулах ажил 100%.

УЦС-ын БУА-ын техник хяналтын, төслийн нөлөөлөлд өртөж буй шилжин суурьших айл, өрхийн эд хөрөнгийн нөхөн олговрын, иргэн бүрд олгох нөхөх олговрын, соёлын өвийг авран хамгаалах ажлын санхүүжилтийг 2024 оны улсын төсөвт тусган санхүүжүүлэх асуудлыг ЗГ-ын 2023.03.29-ний өдрийн хуралдаанаар шийдвэрлүүлсэн.

Засгийн газрын 2023.06.21-ний өдрийн 246 дугаартай тогтоолын дагуу “Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц барих” төслийн нөлөөлөлд өртсөн айл өрхийн иргэн бүрт нэг удаагийн нөхөн төлбөр олгох, тайлагнах түр журам”-ыг 2023.10.16-ны өдрийн А/228 дугаартай тушаалаар батлуулсан.

ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн Барилга угсралтын болон барилгажих талбайд байрших 20 түүх, соёлын үл хөдлөх өвийг 2023.07.01-ний өдөр бүрэн нүүлгэн шилжүүлж дууссан.

Төслийн тусгайлсан зээлийн хэлэлцээрийг байгуулахад шаардлагатай баримт бичгийн бүрдлийг 2022.03.03-ны өдөр БНХАУ-ын Экспорт-Импорт банканд хүргүүлснээр банкны зээлийн судалгаа эхэлж, 2023 оны 03-р сард банкны төлөөлөл төслийн талбарт ирж ажилласан. 2023 оны эхний хагас жилд холбогдох бүх тайлбар мэдээлэл, мэргэжлийн байгууллагын зөвлөмж, дүгнэлтийг хүргүүлж дууссан.

БНХАУ-ын ЭКСИМ банкны зүгээс зээлийн судалгаа, үнэлгээний баримт бичгийн иж бүрдэл хангагдсан тухай мэдэгдэж БНХАУ-ын Худалдааны яаманд хүлээлгэн өгсөн тухай мэдэгдсэн. БНХАУ-ын Төрийн зөвлөлийн шийдвэрийг хүлээж байна.

Төслийн талбайд барилга угсралтын ажлын үед шаардлагатай цахилгаан хангамжийн шугам сүлжээ, дэд станцын барилга байгууламж, зам гүүрийн ажлууд, барилгын материал /бетон зуурмаг/ үйлдвэрлэх үйлдвэрийн суурь, бараа материал, гаалийн баталгаат агуулахын барилга байгууламж, ажиллагсдын түр сууц, оффисын түр барилга гэх мэт төслийн бэлтгэл барилга байгууламжийн ажлууд хийгдэж байна.

2.3.10.Цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний талаар, **Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай, Сайншанд-Цагаансуварга, Чойр-Сайншанд, Мандалговь-Арвайхээр, Багануур-Чойр, Багануур-Налайх-Улаанбаатар, Багануур-Чингис-Чойбалсан чиглэлийн ЦДАШ-уудыг барихаар Шинэ сэргэлтийн бодлогод тусгасан.**

Эрдэнэбүрэн-Мянгад- /Улиастай/ ЦДАШ-ын төслийг АХБ-тай, Чойр-Сайншанд, Сайншанд-Цагаансуваргын чиглэлийн шугамыг ЕСБХБ-тай, Багануур-Налайх-Улаанбаатар чиглэлийн шугамыг Дэлхийн банктай хамтран хэрэгжүүлэхээр яриа хэлэлцээг эхлүүлсэн.

Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай чиглэлийн 220 кВ-ын 2 хэлхээт 468.3 км урттай цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, 220/110/35 кВ-ын “Мянгад”, “Улиастай” дэд станцуудыг барих төслийг 2 хэсэг болгон АХБ-ны санхүүжилтээр гүйцэтгэхээр

шийдвэрлэсэн. Монгол Улс болон Азийн хөгжлийн банк хооронд 2022.08.26-ны өдрийн "2022-2023 оны зээлийн төлөвлөгөөний санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөр"-ийг Монгол Улсын Их хурлын 2023.06.09-ний өдөр соёрхон баталж, Монгол Улсын Засгийн газрын 2023.08.23-ны өдрийн 323/а тоот тогтоолоор хэрэгжүүлэх төслийн жагсаалтад орсон.

Улсын эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдал, төсвийн хязгаартай байдлаас шалтгаалан дээрх төслүүдийг үе шаттайгаар хугацаа сунган хэрэгжүүлэх шаардлагатай болсон. Эхний ээлжинд Эрдэнэбүрэн-Мянгад, Чойр-Сайншанд, Багануур-Чойрын шугамыг эхлүүлэхээр шийдвэрлээд байна.

Чойр-Сайншандын 220 кВ-ын ЦДАШ, дэд станцын өргөтгөлийн төслийн зээлийн ерөнхий болон тусгайлсан хэлэлцээрүүд байгуулагдсан. Төслийн олон улсын зөвлөх компанийг сонгон шалгаруулах ажил хийгдэж байна. 2024 онд Төслийн зөвлөх компанийг сонгон шалгаруулсаны дараа зөвлөх компани төслийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийн бичиг баримтыг бэлтгэж, ерөнхий гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах ажлыг зохион байгуулна.

Дэлхийн банктай 114,9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий "Багануур-Чойрын 220 кВ-ын 188 км урттай 2 хэлхээт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, 220/110/35 кВ-ын Багануур, Чойр дэд станцуудын өргөтгөл" төслийн санхүүжилтийг энэ ондоо багтаан шийдвэрлэхээр, 177,8 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий "Мандалговь-Арвайхээрийн 220 кВ-ын 287 км урттай 2 хэлхээт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам дэд станц" төслийг 2 дугаар ээлжинд хэрэгжүүлэхээр харилцан тохиролцсон бөгөөд эдгээр төслүүдийн зураг төсөл нь 2021 онд хийгдсэн.

Багануур-Налайх-Улаанбаатар, . Багануур-Чингис-Чойбалсан чиглэлийн ЦДАШ-ын төслүүдийг Монгол улсын өрийн таац тулсан тул Сангийн яам, Эдийн засаг хөгжлийн яамны зүгээс хойшлуулах чиглэл өгсөн.

2.3.11. Мөн Шинэ сэргэлтийн бодлогод сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх, улмаар экспортын зориулалтаар хөгжүүлэх, Устөрөгчийн эрчим хүч, Цөмийн эрчим хүчний чиглэлээрх судалгааны төслүүдийг Монгол улсад нэвтрүүлэх, ОХУ-аас БНХАУ руу татах байгалийн хийн хоолойг өөрийн орны хэрэгцээнд ашиглах төслүүдийг авч үзэхээр төлөвлөсөн.

2.3.12. Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээг горим ажиллагааны хувьд **тогтвортой, өөрийгөө зохицуулах чадвар бүхий систем** болгон бүрдүүлэх нь салбарын тулгамдсан асуудал болж байна. Горим тохируулгын эх үүсвэртэй байх нь өдөр шөнийн хэрэглээний горимыг зохицуулж, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх төдийгүй дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай нийцүүлэн сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх юм.

Энэ чиглэлээр усан цахилгаан станц, усан цэнэгт цахилгаан станцтай болох, түргэн маневрлах боломжтой хийн цахилгаан станц барих, цэнэг хураагуурын станц барих шаардлагууд байна.

Төвийн бүсэд баригдах Эгийн голын усан цахилгаан станцын төслийг эхлүүлэх чиглэлээр Дэлхийн өвийн хорооны 39-42, 44 дүгээр чуулганы шийдвэрүүдэд тусгагдсан "Эгийн голын усан цахилгаан станц төслийн Сэлэнгэ мөрөн, Байгал нуурын биологийн олон янз байдалд үзүүлэх нөлөөллийн нэмэлт судалгаа"-ны ажлыг Франц Улсын "БРЛи" компани болон Монгол Улсын холбогдох

мэргэжлийн байгууллагаар боловсруулан, 2023 оны 01 дүгээр сард Дэлхийн өвийн төвд дипломат шугамаар хүргүүлсэн.

Тус хорооны 45 дугаар ээлжит чуулган Саудын Арабын Хаант Улсын Рияд хотноо 2023 оны 09 дүгээр сарын 10-аас 25-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан бөгөөд тус чуулганаас Байгал нуурын хадгалалт хамгаалалтын асуудлын хүрээнд “Монгол Улсын талаас Бүс нутгийн байгаль орчны үнэлгээний үйл явцын байдлыг тодорхой болгож, энэхүү үнэлгээг нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэхийг хүсэж байна. Түүнчлэн, Монгол Улс, ОХУ-ын талуудыг Бүс нутгийн байгаль орчны үнэлгээний дүгнэлтэд үндэслэн одоо байгаа болон ирээдүйд барихаар төлөвлөж буй бүх усан цахилгаан станц, усны менежментийн төслүүдийн Байгал нуурын Дэлхийн нийтийн хосгүй гайхамшигт үнэ цэнэт байдалд үзүүлэх Хуримтлалын нөлөөллийн үнэлгээг хамтран боловсруулж, энэхүү үнэлгээний үр дүнд тулгуурлан дараа дараагийн төсөл тус бүрийн Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээг хийхийг хүсэв.” гэсэн шийдвэр гарсан.

Цаашид Дэлхийн өвийн хорооны 39-42, 44 болон 45 дугаар ээлжит чуулганаас гарсан шийдвэрийн хүрээнд Сэлэнгэ мөрний сав газар, Байгал нуурыг хамруулан хил дамнасан бүс нутгийн байгаль орчны үнэлгээг ОХУ-тай хамтран хийж, тус үнэлгээг Дэлхийн өвийн хороонд хүргүүлж холбогдох шийдвэр гаргуулсны дараа төслийн хөрөнгө оруулагчийг сонгон шалгаруулах ажлыг хийхээр төлөвлөж байна.

Мөн ОХУ-ын Байгалийн нөөц, экологийн яамнаас Эгийн голын усан цахилгаан станц төслийн “Сэлэнгэ мөрөн, Байгал нуурын биологийн олон янз байдалд үзүүлэх нөлөөллийн нэмэлт судалгаа”-ны тайланд ирүүлсэн шүүмжид хариу тайлбар боловсруулан хүргүүлсэн.

Сэлэнгэ мөрний ус хурах талбайд Монгол Улсын барихаар төлөвлөж буй усны барилга байгууламжтай холбоотой асуудлыг цогцоор нь авч үзэх Монгол талын хамтарсан ажлын хэсгийг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2023 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/582 дугаартай тушаалаар байгуулсан.

2.3.13.Төвийн бүсэд усан цэнэгт цахилгаан станцын байршлыг тодорхойлон ТЭЗҮ боловсруулах, Байдрагийн гол дээр усан болон усан цэнэгт цахилгаан станц барих ТЭЗҮ боловсруулах ажлууд хийгдсэн.

Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулиар Барилга, хот байгуулалтын сайдын багцад тусгагдсан “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар дараа онуудад хэрэгжих төсөл, арга хэмжээний техник эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл /Улсын хэмжээнд/” төсөл, арга хэмжээний хүрээнд “Байдрагийн усан цахилгаан станц”, “Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд ажиллах ус хуримтлуурт усан цахилгаан станц” төслүүдийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг “Монхидроконстракшн” ХХК, “Престиж инженеринг” ХХК-аар гүйцэтгүүлсэн. Тус яамны ШУТЗ-өөр “Монхидроконстракшн” ХХК нь “Байдрагийн УЦС” төслийн ТЭЗҮ-ийг 2023.09.20-ны өдөр, “Престиж инженеринг” ХХК нь “Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд ажиллах ус хуримтлуурт усан цахилгаан станц” төслийн ТЭЗҮ-ийг 2023.12.22-ны өдрийн хурлаар тус тус хэлэлцүүлэн, дэмжигдсэн.

Усан цэнэгт цахилгаан станцын төслийг хамтран хэрэгжүүлэх саналыг АХБ, Дэлхийн банк, Жайка олон улсын байгууллагуудад хүргүүлж байгаагаас АХБ судлан үзэж хамтран ажиллахаар төлөвлөж, хамтарсан хэлэлцүүлэг, семинарыг зохион байгуулж, хамтран ажиллаж байна.

Түүнчлэн, аж ахуйн нэгжүүдийн санаачилсан төвийн бүсэд усан болон усан хуримтлуурт цахилгаан станц барих төслийг дэмжин ажиллаж байна. Үүнд, Улаанбаатар усан цэнэгт ХХК-ийн 100 МВт, Эрдэнэс пауэр ХХК-ийн 45МВт, Эрдэнэт усан цэнэгт цахилгаан станц ХХК-ийн 50 МВт, Санхидро ХХК-ийн 75 МВт, Пи Эс Хайдропауэр Женерэйшн ХХК-ийн 30 МВт-ын төслүүдийн ТЭЗҮ яамны ШУТЗ-д танилцуулж дэмжигдсэн.

Эдгээрээс Улаанбаатар усан цэнэгт ХХК нь төслийг концессоор, Эрдэнэс пауэр ХХК нь хувийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр холбогдох тусгай зөвшөөрөл, Цахилгаан эрчим хүч худалдах, худалдан авах гэрээг байгуулсан. Эрдэнэс пауэр ХХК БУА-ын зураг төсөл боловсруулж байна.

2.3.14.АХБ-ны санхүүжилтээр төвийн бүсэд 200 МВт.ц багтаамжтай цэнэг хураагуурын төслийг Улаанбаатар хот дахь Сонгино дэд станцын дэргэд барих төслийг амжилттай хэрэгжүүлж байна.

Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын ZTT-ZEST консорциум шалгарч, 2022 оны 7 дугаар сард гэрээ байгуулсан. Барилга угсралтын ажлыг 2023.04.01-ний өдөр эхлүүлсэн. Төслийн ашиглагч байгууллага болох “ЦДҮС” ТӨХК-тэй тарифын хэлэлцээрийг эхлүүлж, эрчим хүчний барилга байгууламж барих тусгай зөвшөөрлийг 2023.06.14-ны өдөр ЭХЗХ-ноос авсан.

Барилга угсралтын ажил дуусч, 2023 оны 12 дугаар сарын 08-нд хүчдэлд залгасан, туршилт тохируулгын ажил үргэлжлэн хийгдэж байна. Өвлийн их ачаалалд оролцсон. Төслийн автозам, гадна тохижилт, зарим барилгын ажил 2024.05.15-ны өдөр гэхэд бүрэн хийгдэж дуусна.

2.3.15.Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар Бөөрөлжүүтийн 300 МВт-ын цахилгаан станцын төсөл амжилттай хэрэгжиж, барилга угсралтын ажил 35%-ийн гүйцэтгэлтэй байна. 150 МВт-ын хүчин чадалтай эхний блок 2024 оны 11 дүгээр сард ашиглалтад оруулахаар эрчимтэй ажиллаж байна.

3. Сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх зорилгоор олон улсын байгууллага, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаарх мэдээлэл, төлөвлөгөө:

Монгол Улс нь сэргээгдэх эрчим хүч, хүрэн нүүрс, уран зэрэг эрчим хүчний анхдагч нөөцтэй орнуудын нэг. Сэргээгдэх эрчим хүчийг зохистой хэмжээнд дэмжин хөгжүүлэх дунд, урт хугацааны бодлого зорилго, зорилтуудыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 4.2.37-д “сэргээгдэх эрчим хүчний суурилагдсан чадлыг 2030 он гэхэд 30 хувьд хүргэх, гадагш урсгалтай гол, мөрний урсцын 10 хувийг эрчим хүчний үйлдвэрлэл болон бусад хэрэгцээнд ашиглах”, 4.2.38-д “сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн орчин үеийн дэвшилтэт технологийг түшиглэн орон нутгийн дулаан хангамжид ашиглах” зорилтыг дэвшүүлсэн.

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын суурь конвенцийн Парисын хэлэлцээрийн хүрээнд Монгол Улс нь хүлэмжийн хийн ялгарлыг 2030 он гэхэд 22.7 хувиар буюу 16.89 сая тонн CO₂-той дүйцэх хэмжээгээр бууруулах, үүнээс эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хангамжийн салбарын хүлэмжийн хийн ялгарлыг 2030 оны түвшинд 8.34 сая тонноор бууруулах зорилтыг тус тус тавьсан.

Сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх чиглэлээр олон улсын байгууллага, гадаадын хөрөнгө оруулагчидтай хамтран ажиллаж байна. Үүнд:

3.1. Азийн хөгжлийн банктай хамтран **том чадлын цэнэг хураагуурын төсөл /хэрэгжилтийн явцыг 2.3.14-т дурдсан/-ийг амжилттай хэрэгжүүлж байна.**

3.2. Дэлхийн банкны санхүүжилтээр **Ховд аймгийн Мянгад суманд 10 МВт-ын хүчин чадалтай нарны цахилгаан станцыг барьж 2022 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдөр ашиглалтад оруулсан.**

3.3. Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр **“Баруун бүсэд сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх төсөл” /SREP/-ийг хэрэгжүүлж байна.** Энэ төслийн хүрээнд, Говь-Алтай аймгийн төв **Есөн-булагт 10 МВт-ын нарны цахилгаан станцыг 2023 оны 11 дүгээр сард, мөн аймгийн Алтай суманд 300 кВт-ын нарны цахилгаан станцыг 2022 оны 08 дугаар сард, Завхан аймгийн Алдархаан суманд 5 МВт-ын нарны цахилгаан станцыг 2022 оны 1 дүгээр сард тус тус ашиглалтад оруулсан ба Хөвсгөл аймгийн Мөрөнд 10 МВт-ын нарны цахилгаан станцыг барих төслийг эхлүүлж, барилга угсралтын ажил 79 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.**

Төслийн хүрээнд, Увс аймгийн Өмнөговь суманд 10 МВт-ын, Завхан аймгийн Тэлмэн суманд 5 МВт-ын салхин цахилгаан станц байгуулахаар төлөвлөн салхины эрчмийн нарийвчилсан хэмжилт хийсэн боловч хангалтгүй нөөц гарсан ба байршлыг өөрчлөн Говь-Алтай аймгийн нутаг дэвсгэр 3 байршилд хэмжилтийг дахин хийсэн боловч салхины тодорхой нөөцтэй гарсан боловч эдийн засгийн тооцооллоор үр ашиггүй төсөл болохыг тодорхойлсон тул тус бүс нутагт **15 МВт нарны цахилгаан станц** болгон хэрэгжүүлэхээр АХБ-тай хэлцэл хийж зөвшилцөн, бэлтгэл ажил хийгдэж байна.

Мөн төслийн хүрээнд, Ховд аймгийн Жаргалант сумын 1-р цэцэрлэг, Завхан аймгийн Улиастай сумын 2-р сургуулийн өргөтгөл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын ахлах сургууль, Увсын аймгийн Улаангом сумын 5-р сургууль, Говь-Алтайн Алтай сумын ЗДТГ, эмнэлэг гэсэн 6 **барилгын дулаан хангамжийн системийг шинэчлэн хөрсний дулааны насосын системийг суурилуулах төсөл** хэрэгжиж байгаа ба Ховд, Завхан аймгийн төслийн барилга угсралтын ажил дуусч, ашиглалтад орсон. Баянхонгор, Увс, Говь-Алтайн төслүүд 2024 оны 4 дүгээр улиралд дуусахаар төлөвлөж байна. Хөрсний дулааны насосын системийг дээрх 6 барилгад суурилуулснаар 2,600-2,800 МВт.ц/жил дулааны хэрэглээг хангаж, 3,780 тн СО₂ ялгарлыг хэмнэнэ.

3.4. БНХАУ-ын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлээр **“Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц барих”** төсөл *хэрэгжилтийн явцыг 2.3.9-д дурдсан/-ийг амжилттай хэрэгжүүлж байна.*

3.5. **“Цэвэр дулааны хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж эрчим хүчний шилжилтийг дэмжих”** төсөл.

НАМА Фасилити олон улсын байгууллагаас 2022 онд зарласан цэвэр эрчим хүчний төслийн сонгон шалгаруулалтад Эрчим хүчний яам, Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институт (GGGI)-тэй хамтран цэвэр дулаан хангамжийн төслийн саналыг боловсруулан хүргүүлсэн нь тус сонгон шалгаруулалтад оролцсон 44 төслөөс шалгарч Германы Mitigation Action Facility (хуучнаар НАМА)-ын буцалтгүй тусламжийн санхүүжилтээр хэрэгжихээр батлагдсан. **“Цэвэр дулааны хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, эрчим хүчний шилжилтийг дэмжих”** төслийг

Дорноговь аймагт хэрэгжүүлэхээр 2023 оны 02 дугаар сарын 15-ны өдөр тус яам, Эрчим хүчний зохицуулах хороо, GGGI, Дорноговь аймгийн Засаг дарга нар санамж бичигт гарын үсэг зурсан.

Эрчим хүчний яам, Эрчим хүчний зохицуулах хороо, GGGI хамтарсан баг төслийн хүрээнд Нарны хэсэгчилсэн дулаан хангамжийн туршилтын төслийн хэрэгжүүлэхээр техник эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулах ажлын даалгаврын боловсруулж, эцэслэсэн. Төслийн санхүүжүүлэгч Германы Mitigation Action Facility болон төслийн захиалагч Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институт хооронд 2024 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр буцалтгүй тусламжийн гэрээг байгуулсан ба зөвлөх үйлчилгээний ажлыг эхлүүлэх үе шатанд байна.

4. Сэргээгдэх эрчим хүчний үнэ тариф, тарифийн хөнгөлөлтийн чиглэлээр хэрэгжүүлэх бодлого, төлөвлөгөө, судалгаа тооцоо:

Хэрэглэгчдийн цахилгаан, дулааны тариф бодит өртгөөс доогуур тогтоогдож байгаа нь эрчим хүчний компаниудад нүүрс нийлүүлэгч уурхайнууд, бэлтгэн нийлүүлэгчид, банк санхүүгийн байгуулагуудад төлөх зээл, зээлийн хүүгийн төлбөр жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Түүнчлэн дулааны цахилгаан станц, цахилгаан, дулаан дамжуулах түгээх, хангах компаниуд хөрөнгийн дутагдлаас шалтгаалж техникийн засвар, үйлчилгээг цаг тухайд нь бүрэн хийж чадахгүй байгаа нь насжилт өндөртэй, хуучин тоноглол бүхий үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагаанд гэнэтийн аваар, саатал гарах эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна.

Сүүлийн жилүүдэд үнэ тарифт өөрчлөлт оруулалгүй тогтвортой мөрдөж ирсний улмаас эрчим хүчний салбар 2019 онд 59 тэрбум төгрөгийн, 2020 онд 92 тэрбум төгрөгийн, 2021 онд 78 тэрбум төгрөгийн, 2022 онд 187 тэрбум төгрөгийн, 2023 онд 47 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан бол 2024 онд 203 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажиллах төсөөлөл гарсан.

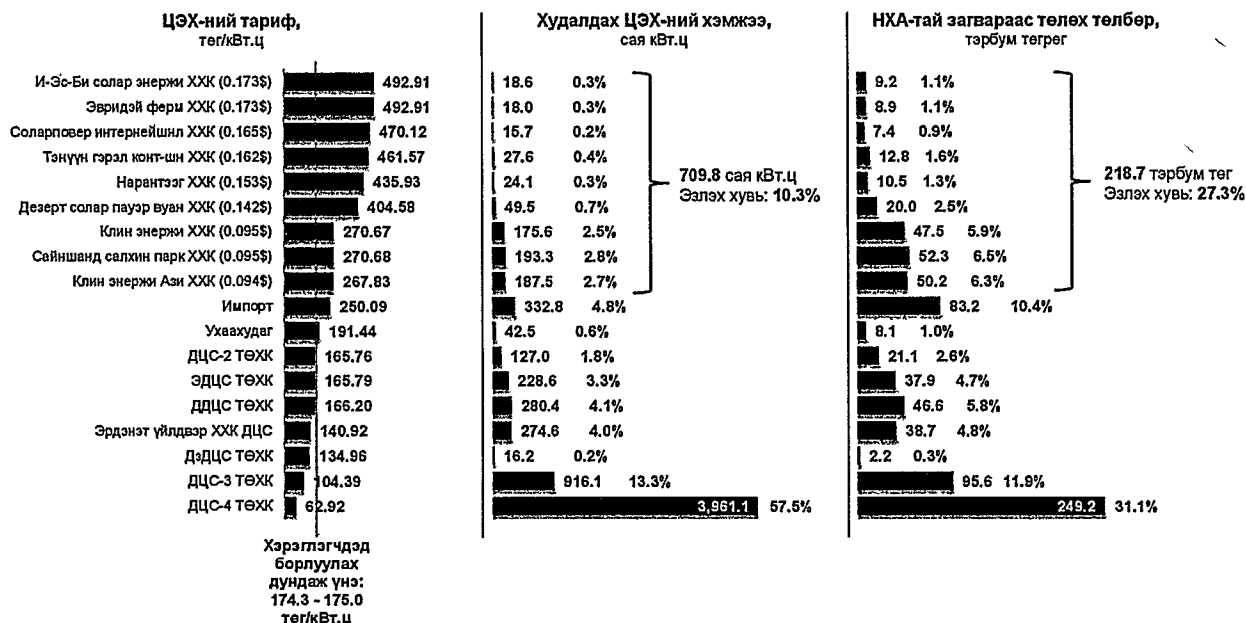
Харин 2022 оны 10 дугаар сараас Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос инфляцад огцом нөлөө үзүүлэхгүй байлгах зорилгоор айл өрхийн цахилгаан, дулааны тарифт өөрчлөлт оруулалгүйгээр, аж ахуйн нэгж, байгууллагын цахилгаан, дулааны үнэ тарифыг тодорхой хувиар нэмэгдүүлэхээр шийдвэрлэсэн нь 2023 оны алдагдлыг бага хэмжээгээр бууруулах боломж олгосон.

Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуулийн 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлтөөр дамжуулах сүлжээнд холбогдсон сэргээгдэх эрчим хүчний үүсгүүрээр үйлдвэрлэж нийлүүлэх эрчим хүчний үнэ, тарифын хязгаарыг салхины эрчим хүчний үүсгүүрээр үйлдвэрлэж нийлүүлэх 1 кВтц цахилгаан эрчим хүчийг 0.085 ам.доллар хүртэл, 5000 кВт хүртэл хүчин чадалтай усан цахилгаан станцын үйлдвэрлэж нийлүүлэх 1кВтц цахилгаан эрчим хүчийг 0.045-0.06 ам.доллар, нарны эрчим хүчний үүсгүүрээр үйлдвэрлэж нийлүүлэх 1 кВтц цахилгаан эрчим хүчийг 0.12 ам.доллар хүртэл байхаар шинэчлэн баталсан.

Өнөөдрийн байдлаар, төвийн бүсэд 155 МВт нийлбэр чадалтай 3 салхин цахилгаан станц, 90 МВт нийлбэр чадал бүхий 6 нарны цахилгаан станц, нийт 245 МВт чадалтай 9 сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрүүд 2013-2020 онуудад ашиглалтад орсон байна.

Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуулийн 11.2-д зааснаар нар, салхины эх үүсгүүрээр үйлдвэрлэсэн цахилгаан эрчим хүчний үнийн зөрүүг дэмжих тарифаар

нөхөн олгохоор зохицуулсан бөгөөд тус хуулийн дагуу 1 кВт.ц тутамд сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих тарифыг 2015 онд 4.00 төгрөг, 2017 онд 11.88 төгрөг, 2019 онд 23.79 төгрөгөөр тус тус тогтоон мөрдөн ажиллаж байна.

Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийн суурилагдсан хүчин чадал системийн нийт суурилагдсан хүчин чадлын 18%, жилийн нийт үйлдвэрлэлийн 9%, салбарын борлуулалтын орлогын 27%-ийг эзэлж байна.

5. Дэлхийн чиг хандлага, орчин үеийн шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийг нэвтрүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ болон төлөвлөгөөний талаар мэдээлэл:

Дэлхийн улс орнууд чиг хандлага нүүрс, газрын тос зэрэг хүлэмжийн хийн ялгаруулдаг эх үүсвэрүүдээс үе шаттай татгалзаж, эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээг байгальд ээлтэй, хүлэмжийн хийн "0" ялгаралтай цэвэр эрчим хүчний эх үүсвэрүүдээс хангахаар зорьж байна.

Монгол Улсын эрчим хүчний салбарыг энэхүү даян дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай нийлүүлэн хөгжүүлэхийн тулд эрчим хүчний тогтвортой шилжилтийг, өөрөөр хэлбэл, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг одоогийн эрчим хүчний системийн техникийн найдвартай, тогтвортой ажиллагааг сайжруулах байдлаар хөгжүүлэхээр төлөвлөж байна.

Монгол Улс хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах олон улсын өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтаа биелүүлэхийн тулд экспортын зориулалтаар том чадлын сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэр барьж, хөрш орнуудын нэгдсэн сүлжээнд нийлүүлэх боломж байгаа бөгөөд энэ чиглэлийн төслийн санал ирүүлж буй компаниудтай уулзалт ярилцлагыг хийж байна.

Экспортын зориулалттай эрчим хүч үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий 2 компани байгаа боловч, одоогоор төслийн хөгжүүлэлт эхлээгүй байна.

Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний 2,600 ГВт (гегаватт) нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэрийг суурилуулж ашиглах боломжтойг тогтоосон бөгөөд энэ

нь жилд 5,457 ТВт.ц (тераватт цаг) байгальд ээлтэй цэвэр эрчим хүч үйлдвэрлэх хүчин чадал юм.

Энэхүү нөөцөөр эрчим хүчний дотоодын хэрэглээг бүрэн хангаад зогсохгүй эрчим хүч дамжуулах дэд бүтцийг оновчтой шийдсэн тохиолдолд эрчим хүчний хэрэглээ өндөртэй БНХАУ, цаашлаад Япон, Солонгос зэрэг Зүүн хойд Азийн бүс нутгийн эрэлтийг хангах боломжтой юм.

Эрчим хүчний Хартийн нарийн бичгийн дарга нарын газар болон тус бүсийн орнуудын эрчим хүчний судалгааны хүрээлэнгүүдтэй хамтран 2014 онд “Зүүн хойд Азийн сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр ГобиТек Азийн супер сүлжээ” судалгааны ажлыг гүйцэтгэсэн.

Мөн 2017 оноос Азийн хөгжлийн банкаар дамжуулан БНСУ-ын санхүүжилтийн дэмжлэгийг авч “Зүүн хойд Азийн цахилгаан эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээний стратеги” техникийн туслалцааны төслийг хэрэгжүүлсэн. Тус судалгаагаар төслийг **3 үе шаттай** хэрэгжүүлэхээр үүнд, нэгдүгээр үе шат буюу 2026 онд 5 ГВт-ын хүчин чадалтай нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэрийг 5.5 тэрбум ам.доллараар, дамжуулах сүлжээг 3.3 тэрбум ам.доллараар, хоёрдугаар үе шат буюу 2036 онд 10 ГВт-ын хүчин чадалтай сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг 10 тэрбум ам.доллараар, дамжуулах сүлжээг 5 тэрбум ам.доллараар, гуравдугаар үе шат буюу 2051 онд 100 ГВт-ын сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг 85 тэрбум ам.доллараар, дамжуулах сүлжээг 60 тэрбум ам.доллараар тус тус байгуулахаар төлөвлөсөн.

Судалгааны үр дүнг үргэлжлүүлэн, Азийн хөгжлийн банкны техникийн тусламжаар нэгдүгээр үе шат болох 5 ГВт-ын хүчин чадалтай нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэрийг барьж байгуулан Зүүн хойд Азийн орнуудад цахилгаан эрчим хүч экспортлох нарийвчилсан судалгааны ажлыг 2022 онд эхлүүлээд байна.

Түүнчлэн, Шинэ сэргэлтийн бодлогод орчин үеийн шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийг нэвтрүүлэх чиглэлээр сэргээгдэх, эрчим хүч, цөмийн эрчим хүч, устөрөгчийн эрчим хүчний төслүүдийн судалгааны ажлуудыг хийхээр тусгасан.

Цөмийн эрчим хүчний чиглэлээр Засгийн газрын дэргэд төрийн байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан ажлын хэсэг байгуулагдан холбогдох чиглэлээрээ судалж, хамтран ажиллаж байна.

Устөрөгчийн эрчим хүчийг хөгжүүлэх чиглэлээр Япон улстай хамтын ажиллагааг эхлүүлж туршлага судалж байна. Мөн хувийн хэвшлийн санаачлагаар эхэлсэн төслүүдийг дэмжин ажиллаж байна.

6. Цаашид эрчим хүчний салбарт сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, бодлого, төлөвлөгөөний талаарх мэдээлэл:

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээг горим ажиллагааны хувьд тогтвортой, өөрийгөө зохицуулах чадвар бүхий систем болгон бүрдүүлэх нь салбарын тулгамдсан асуудал болж байна. Горим тохируулгын эх үүсвэртэй байх нь өдөр шөнийн хэрэглээний горимыг зохицуулж, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх төдийгүй дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай нийцүүлэн сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх юм.

Олон улсад горим тохируулгын эх үүсвэр нь усан цахилгаан станцууд байгаа бөгөөд манай улсад энэ чиглэлээр бага, дунд чадлын усан цахилгаан станц, усан цэнэгт цахилгаан станцтай болох, түргэн маневрлах боломжтой хийн цахилгаан станц барих, цэнэг хураагуурын станц барих шаардлагууд байна.

Эрчим хүчний салбарт 100 МВт-аас дээш хүчин чадалтай горим тохируулгын эх үүсвэрүүдийг барьж, ашиглалтад оруулснаар хувьсах хүчин чадалтай сэргээгдэх эрчим хүчний нөлөөллийг бууруулж, системийн онцлогоос шалтгаалан урьдчилсан тооцоогоор 150-200 МВт-ын суурилагдсан хүчин чадалтай нар, салхины эх үүсвэрийг шинээр байгуулах техникийн боломж бүрдэх юм.

Цаашид дамжуулах сүлжээнд холбогдон ажиллах нар, салхины эх үүсвэрийг өрсөлдөөнт сонгон шалгаруулалтаар хэрэгжүүлэхээр Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуульд 2019 онд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Харин иргэн, аж ахуйн нэгжийн хувьд өөрийн хэрэгцээнд зориулан барих эх үүсвэр нээлттэй байна.

Эрчим хүчний яамнаас сэргээгдэх эрчим хүчний хувьсах үйлдвэрлэлийн горимыг тохируулах тохируулгын эх үүсвэрүүдийг бий болгох зорилгоор улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар “Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд ажиллах ус хуримтлуурт усан цахилгаан станц”, дотоодын урсац бүхий “Байдрагийн УЦС” төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг хийлгэн, Шинжлэх, ухаан технологийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн, цаашид төслийг хөгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хийж байна. Төвийн бүсийн усан хуримтлуурт цахилгаан станын төслийг Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэхээр харилцан, ажиллаж байна.

... оОо ...